

Proměny národního jazyka zůstávají v centru Chloupkova zájmu i po odchodu do důchodu. Kromě jednotlivostí je tu významný zejména jako podíl na dvou kolektivních pracích, na knížce *Mluvená čeština na Moravě* (1997), v níž se teoretickým příspěvkem i materiálovou sondou vrací ke kořenům svého odborného působení – k dialektům a celkové jazykové situaci východní Moravy, a na knížce *Tváře češtiny* (2000), v níž se podílel na úvodním teoretickém výkladu a přispěl na základě shromážděného materiálu studií o stylistických aspektech představených textů.

Jméno prof. Chloupka daleko přesáhlo hranice Brna i České republiky. Byl hostujícím docentem v Erlangenu, publikoval v obou německých státech a jako nositel Humboldtova stipendia uváděl do české lingvistiky mnohé moderní lingvistické přístupy. V roce 1993 absolvoval semestrální pobyt na pracovišti Deutscher Sprachatlas v Marburgu. Dobře známy jsou jeho vazby s lingvisty ostatních slovanských zemí, především s lingvisty slovenskými. Mnohé zásadní myšlenky zazněly právě na konferencích, již se zde účastnil. Do širšího povědomí vstoupil i jako spoluredaktor dvou prací, které představily českou lingvistiku světu: *Reader in Czech Sociolinguistics* (1986) a *Studies in Functional Stylistics* (1988).

Jan Chloupek nikdy nebyl kabinetním vědcem: od mládeži publikoval drobné popularizační příspěvky v denním tisku (výběr vyšel pod názvem *Pověry o češtině*, 1968), do povědomí nejširší veřejnosti se pak zapsala jeho *Knížka o češtině* (1974), v níž plodně navázal na eisnerovskou tradici esejů o jazyce. Často také na nejrůznějších úrovních besedoval o problémech souvisejících zejména s nejnovějším vývojem češtiny.

I když již ukončil pedagogické působení, i když mu již zdraví neslouží, nevzdává se Chloupek ani dnes vědecké práce nebo podílu na výchově dalších generací. Je inspirujícím autorem studií, chápavým oponentem vědeckých prací, ochotným konzultantem. Jeho bibliografie čítá zatím 542 položek a není uzavřena. Lze jen doufat, že mu síly vystačí do dalších let plodného působení.

Marie Krčmová, Brno

80 rocznica urodzin Profesora Milana Jelínka

Profesor Milan Jelínek – osobowość szeroko znana w świecie bohemistycznym ze swojej aktywnej pracy w dziedzinie językoznawstwa, stylistyki, kultury języka – urodził się 22.06.1923 r. w Brnie. Podczas drugiej wojny światowej był więziony. Natomiast w roku 1949 ukończył studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu im. T.G. Masaryka w Brnie w zakresie filologii czeskiej, rosyjskiej i serbochorwackiej. Jego nauczycielem był prof. František Trávníček, za którego ucznia uważa się nasz Jubilat i co potwierdza Jego dalsza działalność naukowa. Następnie pracował jako na-

uczyciel w szkole średniej, by później zostać asystentem Seminarium Słowiańskiego na Uniwersytecie Masaryka. W tym okresie był również redaktorem wydawnictwa Rovnost. W związku z powstaniem filii Instytutu Języka Czeskiego CzAN (Ústavu pro jazyk český ČSAV) stał się jego aktywnym pracownikiem. W roku 1960 habilitował się na Uniwersytecie w Brnie, broniąc pracy *Česká mluvnice i stylistika* i uzyskując tytuł docenta, a następnie (w roku 1964) profesora języka czeskiego.

Jednak profesor Milan Jelínek nie ograniczał się do pracy w ramach „swojej” rodzinnej uczelni, ale także działał na uniwersytecie w Greifswaldzie w latach 1961–1962, a następnie jako lektor języka czeskiego na Sorbonie w Paryżu (1965–1966).

Profesor Jelínek znany jest także ze swej pracy w strukturach uczelni, najpierw jako prodziekan (1960–1961), później jako dziekan (1962–1965) i prorektor (1966–1970).

W latach sześćdziesiątych nastąpiły w życiu prof. Jelínka wydarzenia, które odcisnęły swego rodzaju „piętno”. Od roku 1968 został jako prorektor Uniwersytetu im. T. G. Masaryka internowany za działalność m.in. w Związku Pracowników Naukowych, a także za niezależne poglądy zwrócone przeciwko ustrojowi Czechosłowacji. W roku 1982 uaktywnił Morawski Klub Polityczny. Natomiast od roku 1985 Profesor organizował cykle wykładów pracowników naukowych z zagranicy, przedstawicieli filozofii francuskiej i niemieckiej, politologii, a także socjologii. W roku 1988 podjął współpracę z ówczesną, jeszcze nielegalną, redakcją „Lidových novin”, w której pracuje do dziś. Również w tymże 1988 roku założył tzw. Towarzystwo im. T. G. Masaryka (Masarykova společnost) i został członkiem Ruchu o Wolność Obywatelską. W 1990 r. Milan Jelínek został pierwszym rektorem niezależnego już Uniwersytetu im. T. G. Masaryka w Brnie, urząd ten pełnił do września 1992 roku.

Profesor Milan Jelínek jest badaczem i wykładowcą szerokich horyzontów, ma na swoim koncie szereg prac naukowych (ponad 200!). Jego pierwsza książka pt. *O jazyku a stylu novin* ukazała się w roku 1957. Natomiast napisany w roku 1955 artykuł *Odborný styl* stał się początkiem zainteresowań Profesora w dziedzinie stylistyki. W kręgu tych zagadnień pozostało mnóstwo innych publikacji, np. *Konkurence mezi komunikací explicitní a implicitní*, *Teze o stylu*, *Kultura jazyka a odborný styl*, *Epistolární styl*, *Styl administrativně-právní*, *Charakteristika stylu učebních textů*, *Existuje obecný styl ženský a mužský?* czy *Postavení hovorového stylu mezi styly funkčními*. Jego praca badawcza była skoncentrowana przede wszystkim na problemach kształtowania osi literackość–neutralność–potoczność w czeskim systemie językowym z możliwością dopełnienia jej o dwa kolejne aspekty, skrajne pola: archaiczność i ludowość. Z tego zakresu pochodzą prace: *Stylové rozpětí spisovné češtiny* (1969), *Stylistické aspekty gramatického systému (gramatické dublety a konkurenty)* (1974).

Kolejnym zagadnieniem badawczym, któremu Profesor poświęcił bardzo dużo swojego zaangażowania naukowego, był czeski puryzm językowy. Ten bardzo dyskusyjny wówczas problem językowy był analizowany przez Profesora przede wszystkim na łamach brneńskiego czasopisma językowego „Universitas”. Tu Profesor Milan Jelínek sformułował bardzo nośne pojęcie (również dziś!) europcizmów w języku czeskim. Widoczny tu szczególnie dystans wobec puryzmu czeskiego prowadzi w Je-

go pracy badawczej do usankcjonowania pewnych jednostek języków europejskich w języku czeskim. Profesor Jelínek bowiem pojmował język czeski w szerszym kontekście europejskim, jako wynik naturalnego, a jednocześnie długotrwałego, uczestnictwa w kulturze europejskiej, stąd pochodziło Jego wyjątkowo liberalne stanowisko wobec germanizmów w języku czeskim. Z tego okresu pochodzi bardzo ważne studium O. Ševčíka (Milan Jelínek) *O nových slovanských evropeismech s předložkovou funkcí vyjadřujících obecné vztahy souvislosti a odlišnosti* (1992). Następne prace z tego zakresu to m.in. *Výhody blízké příbuznosti češtiny a slovenštiny, Nové slova-kismy ve spisovné češtině, Puristické tažení proti kompozitům*.

Kolejną dziedziną badawczą, w której Profesor Milan Jelínek jest już niepodważalnym autorytetem, jest szeroko rozumiana kultura języka czeskiego. W redakcji „Lidových novin” Profesor M. Jelínek poświęcił sporo swojej cennej uwagi wdzięcznie nazwanej rubryce „Jazykové zakámpí”, wzorowanej na wykładach prof. F. Trávníčka o szczególnie interesujących jednostkach w języku. Początkowo Profesor pisał o języku systemu totalitarnego. W późniejszym okresie wzbogacił tematykę o problemy ogólnojęzykowe, a także zagadnienia z zakresu kultury języka, co spowodowało duży odzew i zainteresowanie wśród czytelników. Jego rozwiązania problemów językowych były nie tylko bardzo aktualne i zgodne z systemem języka czeskiego, ale także bardzo liberalne. W tej dziedzinie Profesor ma już około 600 artykułów popularystycznych. Do dziś interesujące poznawczo pozostają z tego zakresu wykłady: *Kultura řeči a kultura jazyka, Kritérium systémovosti při kodifikaci spisovné normy, Co považují lidé za gramatickou chybu?* czy wydany w 1984 roku tom *O češtině každodenní* w brneńskim wydawnictwie Blok.

Oprócz wymienionych wyżej dziedzin badawczych Profesor Milan Jelínek swoją uwagę naukową poświęca także synchronicznemu słowotwórstwu czeskiemu, historii czeskiego języka literackiego w XIX i XX wieku, składni nowoczesnej, zagadnieniom przekładu i terminologii naukowej. Prace z tego zakresu publikowane były w czasopismach „Československý novinář” (1950–1963), „Věda a život”, „Universitas” (1968–1986; od 1982 pod pseudonimem Jan Balhar). Do dziś Profesor poświęca wiele czasu pracom publikowanym w opiniotwórczym czasopiśmie językoznawczym „Naše řeč”, ciągle drukując tu wyniki swoich badań naukowych. Będąc na emeryturze, również nie zaprzestał pracy naukowo-badawczej i redakcyjnej, w wysokim stopniu przyczynił się do wydawania literatury samizdatowej, edytując około 230 tytułów!

Pomimo wieku Dostojny Jubilat ciągle poświęca się pracy badawczej i dydaktycznej w Brnie, Opawie i innych miastach. Pamiętajmy, że Profesor Milan Jelínek przyczynił się również do edycji akademickiego podręcznika z zakresu gramatyki pt. *Příruční mluvnice češtiny*, gdzie opracował także obszerny rozdział dotyczący stylu, oparty na tradycji praskiego strukturalizmu. Aktywnie uczestniczy w ocenie swoich młodszych kolegów, wyklada, dyskutuje, pracuje redakcyjnie. Jest to praca na tyle aktywna i twórcza, że dużo młodszy koledzy Profesora spoglądają na Niego z nieukrywanym podziem i z głębokim szacunkiem.

Redakcja „Bohemistyki” życzy Panu Profesorowi długich lat w zdrowiu, nieustającej aktywności naukowej, a także nieustrudzonych sił w sprawowaniu pieczy nad poprawnością i nad pięknem języka czeskiego!

AD MULTOS ANNOS!

Anna Zura, Wałbrzych